25ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7079 — 22 ԱՊՐԻԼ 1909 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ — 5 Mai 1909 — 26me année — N. 7079

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Ն. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Կ. Պոլսոյ համար տարեկան 80 Ղ.օ.
» » վեցամսեայ 45 »
Դաւառացիներու համար տարեկան 108 »
» » վեցամսեայ 60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան 25 Ֆր
» » վեցամսեայ 20 »
Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آروبلك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درحلیه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

ԿԱՐՆՈՑ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խանդավառութեան յաջորդող սառապար.— Զինուորներուն ապերասան ցոյցերը.— Իրթիճատը.— Հայերուն իճնապատճպանութեան ծրագիրը՝ անակնկալներու առջեւ.— Խուժանին մտադրութիւնն ու յուսախաբութիւնը.— Զինուորներուն պահանջներ եւ առ երեսս հանդարտութիւն.— Կարնոյ օրջակայքը:

ԿԱՐԻՆ, 12 Ապրիլ

Կ. Պոլսոյ մէջ կատարուած զինուորական յեղափոխութեան հետեւանքով առնորշ էր մեր դրութիւնը: Միամիտներ կը կարծէին թէ քաղաքական անցուդարձերէն մենք ոչ մէկ տեղեկութիւն չունէինք, և իրենց հոգեւարքի վիճակին մէջ վերջին անյաջող չարժումը կ'ընէին նորէն ատքի վրայ կանգնելու եւ խանգավառութեան յաջորդող ընդհանուր սառութիւն ալ այնչափ ազդու և անակնկալ եղաւ: Մէկ կողմէն կանոնաւոր զինուորները ճամբայ կը հանուէին դէպի Պոլիս և միւս կողմէն հայ և Թուրք կամաւորներուն խոստում կը տրուէր պետական զէնքեր բաժնել. անդին կուսակալն ու զին. հրամանատարը — կ'երեւի թէ Պոլսէն եկած հրահանգներուն համաձայն— կը պատրաստէին հակացոյց մը, որ սահմանադրական ժողովուրդներու ազատական ոգին կաչկանդելու բնոյթն ունենալով մէկեղ, Իթթիհատի անկումը պիտի պատրաստէր: Ապրիլ 8ի առաւօտը երբեք պիտի չմոռնամ: Մինչ կը պատրաստուէինք հայ կամաւորներն առաջնորդել կառավարութեան պաշտօնատան առջեւ՝ զէնք ստանալու համար, ահաւոր լուրը կը հասնէր, թէ միապետական զինուորները ապստամբներու առաջնորդութեամբ ապստամբած են: Այսչափը կը բաւէր, որ ամբողջ չուկան վերէն վար փակուէր:

Մինչ մէկ կողմէն ապստամբ զինուորներու մէկ քանի թափօրներ առանց սպաներու առաջնորդութեան սարսափի կը մատնեն ամբողջ Կարնոյ աղգաբնակութիւնը, միւս կողմէն կուսակալին և զինուորական հրամանատարին պատրաստուած թուղթիկէն երեւան կ'ելլէ թէ՝ «վերջին տարիներս օսմ. քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցող ցաւալի դէպքերը յառաջ են եկեր այն պատճառով, որ Շէրիաթը մոռցուած է: Ուստի էրզրումի կուսակալութեան բոլոր իսլամ եղբայրները միանալով այսուհետեւ չերմագին պիտի պաշտպանեն Շէրիաթը, և անոր պատուիրաններէն չեղողները պիտի կրեն Շէրիաթի սահմաններուն մէջ»:

Զինուորներու ցոյցին կը մասնակցէին բաւական թիւով կրօնաւորներ, և այսպէս կը կարծուի թէ այդ ցոյցերը կազմակերպողներն եղած են գլխաւորաբար Պոլսէն եկած չորս-հինգ կրօնաւորներ:

Խուժանը առաջին անգամ յարձակեցաւ Իթթիհատական երկու քլիւպներուն վրայ, վար առաւ նշանատախտակները, ջարդեց և ներս մանելով ամէն բան հաւաքեց: Խուժանը ամէնէն աւելի կատղեցնողը հոն գտնուած աւետարան մը և չիչ մը օղին էր. կը բաւէր որ ան աւետարան մը գտած ըլլար, հալածանքը կատարեալ կը դառնար: (Միջանկեալ ըսենք, որ այդ Աւետարանը հայ Իթթիհատականներու երդման համար հոն տաբած էր): Խուժանը մօտաւորապէս երեք չորս ժամ սրընթաց արշաւելէն, օդին մէջ հրացան պարպելէն ու չատ մը ապակիներ կոտրելէն վերջը կը քաշուի ղօրանոցները: Բայց ամէնէն աչքառուն այն էր որ զինուորական այն անկերպարան թափօրին ժողովուրդէն չատ քիչերը կը մասնակցէին, միայն անոնք որ 95ի և 96ի թալանն ու կողոպուտը կ'երազէին: Իրիկուան դէմ զինուորները հեռագրատուն կը խուժեն և գրաւելով հեռագրական թելերը, կ'արգիլեն ոեւէ յարաբերութիւն: Իրենք հեռագրել կուտան Պոլիս ու Սուլթանին առողջութիւնը կը հարցնեն, և երբ Սուլթանին առողջութեան լուրը կը ստանան, բաւական հանդարտած կը քաշուին իրենց տեղերը, միչտ 15-20 զինուոր հոն սպասցնելով:

Նոյն ցոյցերը կատարուեցան նաեւ յաջորդ օրը ապրիլ 9ին: Հայ հասարակութեան հանդէպ ոեւէ ցոյց կազմակերպուած չէր: Հայերուն համար զարմանալին այն էր որ դեռ օր մը առաջ երբ զինուորները «Եաշասըն ուլսուվվէթ վէ հուրրիյէթ» կը գոչէին, այսօր այն նոյն զինուորները կը հայհոյէին այդ նուիրական բառերուն հասցէին, և զինուորներու բերնին մէջ սա յանկերգը կը կրկնուէր. «Նաշասըն խաթիպսաս, եաշասըն շարխաթ վէ սուլթան Համիտ»: Այսչէս ուրեմն մէկ օրէն միւսը կը յեղաշրջուէր օսմ. զինուորը:

Այս ցոյցերը յայտնապէս կազմուած էին երկու նպատակով: 1) տապալել Իթթիհատը և 2) արգելք հանդիսանալ հայ կամաւորներուն զէնք ցրուելուն: Եւ երբ զինուորի մը կը հարցուէր թէ «Ինչ է այս». կը պատասխանէր. «Նա՛, սիզ տեվլեթի գարըը ասկե՞ր չըգարըյորսունուզ, իթթէ պէօյլէ օլուր...»:

Եւ երկու նպատակին ալ կը հասնէին: Իթթիհատի տեղւոյն մասնաճիւղը կը ցրուէր. առաջին օրէն իսկ և ո՛չ մէկ դպրոցական սպայ հրապարակին վրայ կ'երեւէր:

Բոլորն ալ փախած էին, ոմանք նոյն իսկ ձեռ կերած:

Այս տողերը կարդացողը թերեւս մըտքէն անցընէ թէ Հայերը անչուչա ահ ու սարսափի մատնուած են, ինչպէս տասերկու տարի առաջուան դէպքերու պատճառն: Իրաւ որ Հայերուն համար անակընկալ մըն էր այս բանը, բայց չնորհիւ Հ. Ը. Դաշնակցութեան կարնոյ կեդր. կոմիտէին ձեռք առած միջոցներուն և մասնաւոր անհատներու ալ ձեռնարկներուն, Հայերը պատրաստ կը սպասէին, թէեան ստիպումներուն որ բանան: կարինը խաղաղեցաւ, բայց կասկած կայ որ չրջականերու մէջ արիւնարբու գազաններ ժամանակը հասած նկատելով, իրենց գազանութիւններուն վերսկսին նորէն: Գիւղին լաւ լուրեր չեն հաղորդեր:

Անոնչն դէպք մը ամբողջ քաղաքն իրարանցումի մատներ է, եւ Թուրք խուժանը պատրաստ կը սպասէ եղեր իր գազանարարոյ պահանջումներուն յագուրդ տալու՝ կողոպտելով ու ջարդելով: Խօսքը չեմ ըներ այն գաւառներուն, ուր ինն ամսուան ընթացքին մէջ միայն ազատութեան, հաւասարութեան ու սահմանադրութեան վերացական գաղափարները մուտ գտած են և պզտիկ չարժում մը պիտի բաւէ արեան գետեր հոսեցնել տալու. բայց ղա՞յչ...: Համբերութիւնն ալ չափ մը սահման մը ունի: Վաղը, երկուշաբթի, ապրիլ 13, խանութներն ու վաճառանները պիտի բացուին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թախանձանօք կը խնդրենք գաւառի մեր մանուսոր և պատահական բոլոր Թղթակիցներէն որ՝ նկատի առնելով թերթիս ծաւալն ու օրուան կարեւոր լուրերուն առատութիւնը՝ չատ սեղմ և կոկիկ կերպով միայն խմբագրեն իրենց Թղթակցութիւնները, յատկապէս զանց առնեն անձնական խորհրդածութիւններն ու տեսութիւնները, իրողութիւնները և էթ արձանագրելով, որոնք իրենց պարզութեանը մէջ չատ աւելի ազդու են և զօրաւոր: Նմանապէս կը խնդրենք որ գաւառի ներքին անհատական վէճեր՝ հանրային հարցի տարաձներու տակ՝ չներկայացուին մեզ՝ մեր էջերուն մէջ հիւրընկալուելու համար: Ժամանակ է որ ա՛լ ամէն անձնական կիրք և առելութիւն մոռցուին: Մանաւորապէս պիտի խնդրէինք մեր Բաբերդցի աղնիւ հայրենակիցներէն որ կիրքերու բռնկած լավան վրայ ջուր լեցնելով՝ յատկապէս մարէին զանոնք:

ՏԻԳՐԻՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՂՈՒԿԱՍ ԳԻՏԷ ԻՐ ԽԻԱՍԸ

Ժողովրդական ասացուածք մըն է այս զոր կը յարմարցնէ գաւառացին այն կարգի մարդոց, որոնք անտարբեր, ցուրտ ու լուին դիրք մը բռնելով իրենց ուղղուած ամէն կերպ խօսքի, ազաչանքի, պատանքի, կը չարունակեն գործել իրենց հաչոյն եկածը միայն: Ղուկաս գիտէ իր խիասը. ասկէ աւելի յարմար ասացուածք մը, խորագիր մը չկրցայ գտնել ճչգրիտ պատչաճումի մը կարենալ ընելու համար ներկայ Թուրք քաղաքականութեան(*) որ՝ հակառակ ամէն կերպ դիմումներու, խընդրանքներու, ողոքներու կը չարունակէ իր Թագնագործութիւնները, մանուածապատ գործառնութիւնները և պատիպատ դէմայեղումները: Եթէ գործ չունիս՝ բողոքէ, ան իր խիասը գիտէ. եթէ կ'ուզես աղաչէ, ան դարձեալ իր խիասը գիտէ, և այսպէս միչտ իր խիասը գիտէ: Մեր նախորդ Թղթակցութեամբ 10-12 տարիկան հայ աղչկան մը խնդիրը ներկայացուցեր էինք, որուն հանդէպ կառավարութիւնը անտարբեր դիրք մը բռնելով, Թողուց որ այդ տխուր արարքին տէրը մնար անպատիժ, հակառակ Աղգ. Առաջնորդարանի կողմէ տրուած կրկնակի Թագրիրներուն: Բայց Ղուկաս գիտէ իր խիասը. մեր Թուրք եղբայրները պարտկելու համար իրենց կրօնակցին վատ արարքը, իրողութենէն քանի մը օր վերջ, Ս. Յարութեան նուիրական օրերուն մէջ սկսան տարածայնել Թէ Հայերը 10 տարեկան իսլամուհի մը բռնաբարեր են. բայց խնդիրը հոն է որ ո՛չ աղչիկ կայ մէջտեղ, ո՛չ ալ բռնաբարող, այլ սոսկ յերիւրանք մը Հայոց ազնիւ հանգիստը վրդովելու համար ինչպէս ըրին Ծննդեան: Մեր Թուրք եղբայրները զարմանալիօրէն ճկուն միտք մը ունին և կանոնաւոր հետեւողներ են, որոնք, առանց ամենադոյզն ինքնաքննութեան կարողութիւն ունենալու, գիտեն րոպէապէս հպատակիլ իրենց պահանջումներուն երկնցած պիղծ խողովակներէն եկած ձայներուն, ձայներ՝ որոնց սադայելական կոկորդներէ բարձրանալը տարակոյս չվերցըներ. և այդ խողովակները դարձեալ կիրարկութեան դրուած կ'երեւին: Շարժումը որ Ծնունդին տեղի ունեցաւ սարսափեցնելով չորս կողմը, կը սկսի ծայրտալ, և զարմանալու չէ. Ղուկաս գիտէ իր խիասը: Անպատճառ մանած մը կայ նորէն ներկելու: Անգամ մը սարսափեցուցին զմեզ երեսփոխանական ընտրութեանց միջոցին, երկրորդ անգամ մըն ալ Ծնունդին, Ընկեր Մուրատը հեռացնելու և գիշերային ընթերցարանը փակելու համար. երկու պարագային մէկ ալ յաջողեցան. երրորդ մը սկսեր է ծայր տալ. այս անգամ ի՞նչ ունին. քիչ մը լարուած ուշադրութիւն բաւական է գիտնալու պատճառը. առաջին պատճառը, ըստ իս, սա է որ կ'ուզուի մեռնող երեսփոխան Բիւրինճճիզատէ Արիֆի որդին հօրը տեղը անցընել, որպէս Թէ երեսփոխանութիւնը ժառանգական օրէնքի մը հպատակէր. Երկրդ և գլխաւոր պատճառն է զինուորագրութեան խնդիրը. քանի մը օրէ ի վեր անպաշտօն կերպով գրոյց կը չրջի Թէ տուրքերու բաչխման և գանձման պիտի ձեռնարկուի. և որպէս զի մենք ո՛և է ապարկութիւն չընենք, կանխապատրաստութիւն կը տեսնեն մեր Թուրք հայրենակիցները սուրի ծայրը ցոյց տալով: Նորէն սկսած են Թունաւորել օդը, և Թեբեւս ներկայ տողերը դեռ լոյս չտեսած՝ աւելի սոսկալի Թափ մը առնեն իրողութիւնները: Առայժմ մեղմ սպառնանքներով կը զգուշացնեն, օդին մէջ ցրցքնելով խօսքեր, տղայական ու փուճ. բայց Ղուկաս գիտէ իր խիասը. Խոսպով Շէխ անուն արարած մը, երէկ, չի քաշուիր ըսելու հրապարակաւ Թէ 8-10 օր վերջ պիտի տեսնէք գլուխնուդ գալիքը. ոմանք ալ հոս հոն կը հասկցնեն Թէ Հայերը տուրք չեն տար, անկախութիւն կ'ուզեն, Թէեւ ցարդ կառավարութենէն

(*) Այս յօդուածը գրուած է Ապտիւլ-Համիտի անկումէն առաջ:

ԹԻՐԹՈՆ "ԱՐՇԻՆԱԼՐ„ի (5)

ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՐԷԺԻՄԸ

Գրեց՝ ԲՕԼ ՏԸ ՌԷԿՒԱ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՄՈՒՐԱՏ Ե.Ի ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպա, որուն դիւանագէտները ղարմանքով իմացած էին Ապտիւլ-Ազիզի գահընկէցութիւնը, նպաստաւոր կերպով ընդունեց Մուրատ Ե.ի գահակալութիւնը:

Երբ Եւրոպա կ'ըսենք, պէտք չէ բացարձակ կերպով ըմբռնել այդ բառին իմաստը, որովհետեւ Ռուսիոյ գործն չեկաւ այդ բանը. Ապտիւլ-Ազիզի գահընկէցութեամբ Ռուսիա կը կորնցնէր այն գլխաւոր աթոռն, զոր իր ձեռքին մէջ ունէր զօրավար Իգնաթիեվ:

Նոր Սուլթանը չատ աղատամիտ և ֆրանսական ոգիով տոգորուած էր, ինչ որ չէր յարմարեր Նիքոլա Զարին հեղինակաւոր ու միապետական քաղաքականութեան:

Միահատ փաչա, Տամատ Մահմուտ փաչա և այն եռապետութեան անդամները, որոնք Գահ բարձրացուցին Մուրատը, չետոյ ամբաստանուելով, իբր յանցաւոր հռչակուեցան: Ապտիւլ-Ազիզի եղերական մահուան վրայ բոլոր ըսուածներուն և դրուածներուն հակառակ, սա ակներեւ է թէ Միահատ փաչա կարելի է ամբաստանութենէ զերծ կացուցանել, բայց իրողութիւնը սա է որ Ապտիւլ-Ազիզը անձնասպան ընել տուին, ինչպէս կը ծանուցանէ սրամտօրէն ֆրանսերէն Ժիլ Պլաս թերթը:

Իրական անձնասպանութեան համակարծիք հեղինակները չատ կը ծանրանան պարբերութեան մը վրայ, զոր Ապտիւլ-Ազիզ արտասաներ է, երբ իրեն իմաց տուեր են Սբտանի հակատամարտին վախճանը և Նաբոլէօն Գ.ի գերի բռնուիլը, կամ աւելի ճիշդը, անձնատուութիւնը: Ահասիկ այդ խօսքը.

—Ինչպէս կ'ըլլայ որ Նաբոլէօն փոխանակ անձնատուր ըլլալու, իր պարտուած կեանքին վերջ չէ տուեր: Եթէ ղէնք չունէր քովը, մկրատով կրնար բանալ երակները:

Ապտիւլ-Ազիզ 1870 սեպտ. 3ին ըսեր է այդ խօսքը Ալի փաչայի առջեւ. ու այս վերջինն ալ Բ. Դրան մէջ քանի մը պաշտօնատարներու ներկայութեան կրկներ է: Բայց այդ պարբերութիւնն ալ չի՛ նմաներ այն խօսքերուն զոր կը վերագրեն վեհապետներուն ու պետական մարդոց, Թէեւ անոնք այդպիսի խօսքեր ըրած չըլլան:

Այնչուչտ այդ բանը կը սպասուէր Ապտիւլ-Ազիզի արի բնաւորութենէն, բայց պէտք է նկատի առնել որ անձնասպանութիւնը չատ աւելի արգիլուած է իսլամական կրօնքին քան քրիստոնէական կրօնքներուն մէջ:

Միւս կողմէ, Ապտիւլ-Ազիզի սրտառուչ նամակը կայ, որ իր եղբօրորդիին ուղղուած է Զրաղանի պալատը փոխադրուելուն յաջորդ օրը. այդ նամակին իբր պատասխան՝ բացարձակ խոստում տրուած էր Ապտիւլ-Ազիզի կեանքը երաշխաւորելու, ինչպէս գիտենք: Բայց այդ նամակով նախկին Սուլթանը մինչ ընդունած չէր ճակատագրին ընծայած վիճակը: Արդ՝ ճակատագիրը Իսլամին համար գերագոյն բանավարութիւնն է, որուն առջեւ ամէն ոք պէտք է համակերպի անտրտունջ:

Այս իմաստասիրական և կրօնական նկատումներէն զատ, որոնք մեծ արժէք ունին իսլամ աչխարհը ճանչցողներուն համար, նշանակէտեր կան որոնք կը հերքեն անձնասպանութեան առասպելը:

Այդ նչանակէտերուն մէջէն առաջ բերենք կարծիքը այնպիսի մարդու մը, որ Ապտիւլ-Համիտի գահակալութենէն՝ քսան նըհինգ տարիէ ի վեր մեծ դեր խաղացած է: Մավրոեէնի փաչայի համար կ'ըսեն՝ Ապտիւլ-Համիտի մասնաւոր բժիչկը և բարեկամը: Այդ անձնաւորութիւնը, (*) որուն աստպարէզը վերջնալու մօտ է, կը յայտարարէ Թէ Ապտիւլ-Ազիզ սպանուած է այն նախարարներուն հրամանով, որոնք պետական հարուածի մը չնորհիւ Սուլթանը տապալեցին:

Օրին մէկը, երբ Զրաղանի պալատին եզերքէն կ'անցնէինք՝ նաւակով, Մավրոյէնի փաչա մեզի ցոյց տուաւ գեհենական յարկի պատուհան մը, վրան նայող, զոր դուռի վերածած էին բրիչի քանի մը հարուածներով:

—Ինչպէս կը տեսնէք, սա պատուհանը մասամբ քանդուած է...: Այդ տեղէն մտած են Սուլթան Ապտիւլ-Ազիզը սպանող դաւադիրները:

Մինչ կը հարցնէինք Թէ այդ ոճիրը իրաւո՞ն էր, բառ առ բառ սապէս պատասխանեց Մավրոյէնի փաչան.

—Պէտք չէ տարակուսիլ այդ մասին...: Զեզի չեմ ըսեր որ բոլոր դատապարտուողներն ալ իրապէս չանցաւոր են, որովհետեւ այս վերջիններէն մէկ քանին դատավարութենէ առաջ մեռած էին: Բայց սա ստոյգ է որ անձնասպանութիւն չէ գործուած:

(Շարունակելի)

(*) Մավրոյէնի փաչա այս տողերը գրուելէ չետոյ մեռած է. յուղարկաւորութիւնը մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուած է:

պաշտօնապէս հաղորդուած չէ. ինչ պէտք. Ղուկաս գիտէ իր խնամը: Սահմանադրութիւն կը տիրէ, հաւասարութիւն կայ. բայց դուն տուրք պէտք է որ տաս. բաւական չէ երբ խօսքով հաւասար ենք ըսուի. այդ ալ չնորհք մըն է ղոր հազար անգամ փառք տալով ընդունելու ես: Ներկայ տողերը գրելէս երկու ժամ առաջ Բալուէն եկող Թուրքի մը խօսակցութեան հանդիպեցայ, որ կ'ըսէր. «Բալու շատ հանգիստ է. մեր Հայերը շատ խելացի են. ի՛նչ ըսենք, ի՛նչ ընենք դէմ չեն գալ մեզի»: Լաւ չէ՞ այս կերպ հանգստութիւնն ու հաւասարութիւնը: Բողոքեցէ՛ք, լացէ՛ք, խնդրեցէ՛ք, պաղատեցէ՛ք, օգուտ չունի. մեր դիմացինները մազի չափ չեն չեղներ իրենց նպատակէն. ի՞նչ է այդ նպատակը. չընել, չթոյլատրել ո և է չարժում, գործ, ո-րոնցմով կարելի ըլլայ Հայուն վերածնիլ, զարգանալ, ինքզինքը ճանչնալ և ինչո՞ւ. ա՜հ, Ղուկաս գիտէ իր խնամը: Բերնէ բերան կը լսենք թէ հանրագրութիւն մը պատրաստելու վրայ են նորեկ կուսակալի օգնական՝ Համամճեան էֆ.ի դէմ, որովհետեւ Հայ է, Հայոց հետ կը տեսնուի, և աւելի ճիշդ՝ Ղուկան է նորէն. այո՛, ան գիտէ իր հաչիը. պէտք է բողոքել հայ օգնականի մը դէմ, հայ կուսակալ մը կարգելու հաւանականութիւնը չրելու համար. լաւ ճամբայ չէ՞: Բայց մենք կը ճանչնանք մեր իսկամ եղբայրները, և Թող խուժանի ականջին խողովակներու միջոցաւ խօսող իմաստունները քիչ մը չափ դնեն իրենց տգայական և անմարդավայել թելադրութիւններուն, և ջանան երկրին ապագայ զարգացման և բարձրացման նպաստող ծառայութիւններով զբաղելու: Բարեկամնե՛ր, վազ անցէք մենք, վատահ ըլլալով որ մեր միակ փափաքը հայրենիքի փառքն ու բարգաւաճումն է. անդին աջայիրները իրար կը բզքտեն, դուք հոս մեզմով կը զբաղիք որ իբրեւ մարդ ապրիլ կը բաղձանք: Չլսեցի՞ք ձէզրէի կողմը Քիւրտերու յարձակումը և մէկ քանի զօրքերու և սպայի մը սպանուիլը. ինչո՞ւ չյուզուեցաք: Երկիրը խռովողները այդ բարբարոս ազիրէթներն են, Համիտիէ հեծելագունդն է. եթէ կ'ուզէք ծառայութիւն մը ընել հայրենիքին, անոնց անխնայ ջնջումը պահանջեցէք: Բայց Ղուկաս գիտէ իր խնամը, չէ՞...

ՑԼԴ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

66րդ ճիսս, 21 Ապրիլ 1909

Երեսփ. Ժողովին առեանը, երէկ, բացուեցաւ ժամ 5ին մօտ: Ամէնէ Րիզա պէյ կ'առենապետէր: Նախորդ նիստին առենադրութիւնը ընդունուելէ ետքը, կարդացուեցան եպարքոսին կողմէ ղրկուած պաշտօնագիրներ և զանազան գրութիւններ: Պաշտօնագիրներէն մէկը կ'ըսէր թէ վեհ. կայսրը, նկատողութեան առնելով ելմտական գանձուն անձուկ վիճակը, հրամայած է որ վեհափետական Թոշակը 25,000էն 20,000ի զեղչուի: Այդ պաշտօնագիրը ողջունուեցաւ ջերմ ծափերով: Ուրիշ պաշտօնագրով մը եպարքոսը կը ծանուցանէր թէ կառավարութիւնը որոշած ըլլալով 30,000 ոսկի բաշխել Առանայի չփոթութիւններէն վնասուածներուն, այդ մասին պատրաստուած օրինագիծը կը ղրկէր վաւերացուելու համար: Կառավարութեան այս առաջարկութիւնը նոյնութեամբ ու միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ: Եպարքոսին երկրորդ մէկ պաշտօնագիրը կ'ըսէր թէ մարտի ամսաթոշակները վճարելու նպատակով 300,000 ոսկիի փոխառութիւն մը կնքելու համար, Երեսփ. Ժողովի ելմտայոյգի յանձնաժողովին փափաքին համաձայն, դիմում եղած է Օսմ. Պանքային, Վիներ Պանք Ֆէերայնի, Տոյչէ Օրիէնդ Պանքի ու Ծխախոտի Ռէժիին, սակայն Վիներ Պանք այս միջոցիս չէ ուզեր այդ տեսակ բանակցութեան մը մանել: Տոյչէ Օրիէնդ Պանք պատասխաներ է որ առանց փոխարէնի պատրաստ է տալու՝ մէկ տարուան մէկ հատուցուելու պայմանով և թէ յուսալի է որ այդ գումարը 500,000 ոսկիի բարձրացնելու համար Պերլինէն արտօնութիւն ստանայ: Օսմ. Պանքան ալ հաւանական չէ որ առանց երաշխաւորութեան դրամ փոխ տալու հաւանի: Օսմ. Պանքային անօրէններէն Բանէիրի պէյ յայտարարեր է որ Աւստրիոյ տէրութեան կողմէ վճարուելիք երկուքուկէս միլիոն օսմ. ոսկին եօթը օր ետքը պատրաստ պիտի ըլլայ օսմ. կառավարութեան հրամանին: Եպարքոսական պաշտօնագիրը կը սրէ թէ նոյն գումարին հայտնի կարիքի է 500,000 ոսկի գտնել, բայց վերոգրեալ երկուքուկէս միլիոն ոսկին ելմտայոյգին մէջ նշանակուած չըլլալով, Երեսփ. Ժողովին պատասխանութեանը պէտք է նոյն գումարին ծախսելուն հաար: Մարտի ամսաթոշակները երկու օրէն պիտի հատուցուին, որով այդ մասին պէտք է որոշում մը տալ: Ժողովը ելմտայոյգի յանձնաժողովին յղեց այդ պաշտօնագիրը: Ատենադպիրը կարդաց տեղեկագիրը այն երեսփոխաններուն որոնք ելլտզի յանձնաժողովին հետ կը գտնուին առանց գործնական մասնակցութեան: Աւասիկ այդ գրութիւնները.

«Ինչպէս պիտի երեւայ գրոյս կցուած տեղեկագրին մէջ, Ժողովին որոշման համաձայն, կիրակի օրը տեսակցեցանք Մահմուտ Շէվքէդ փաշայի հետ, որ յայտարարեց թէ ելլտզի դրամարկղները բանալու համար, պէտք է ելլտզ երթանք և հոն քաղաքապետին միանալով հարկ եղածը ընենք: Ատոր վրայ, երէկ, ելլտզ գացինք և մասնաւոր յանձնաժողովին միացանք: Ելլտզի թղթադրամ և մետաղադրամ պարունակող անտուկները կնքուելով մասնաւոր յանձնաժողովին միջոցաւ և մեր հսկողութեամբ, երէկ գիշեր, փոխադրուեցան պատերազմական պաշտօնարանը: Այսօր ալ որոշուած է բանալ յետոյ գտնուած երեք դրամարկղներ: Զանազան պայուսակներու և գըզրոցներու մէջ դրուած մեծարժէք գոհարեղէններ երկու մեծ դրամարկղներու մէջ դրուելով գոցուեցան և բանալիները յանձնուեցան քաղաքապետութեան: Մենք ալ կնքեցինք դրամարկղները: Նկատելով որ այդ դրամարկղներու երկրորդական բանալիները չեն գտնուած և գոհարեղէններն ալ մեծաքանակ են ու մեծարժէք, Ժողովիդ որոշմանը կ'ենթարկենք սա պարագան թէ առնք իրենց գտնուած տեղը պէտք է մնան թէ աւելի ապահով տեղ մը պէտք է փոխադրել. նաեւ մասնագէտներու կողմէ քննուելով գիները սահմանուին և իւրաքանչիւր գոհարեղէնի վրայ թուղթերով նշանակուին: կը խնդրենք Ժողովէն որ հարկ եղած որոշումը չուտով մեզ հաղորդէ: Հնութեանց մուզէն ալ, որ գոհարեղէններէն աւելի արժէքաւոր կը նկատուի, այսօր պիտի քննուի: Այդ մասին ալ կը խնդրենք որ որոշում մը տրուի:»

Տեղեկագիրն ալ սապէս է.

«Ամսոյս 20ի երկուշաբթի օրը գացինք վեհապետ Ապտ-իւլ-Համիտին ելլտզի մասնաւոր սենեակներէն մէկին մէջ գտնուած երկու երկաթէ դրամարկղերը բացուեցան՝ ձեռք անցուած իրենց բանալիներով: Ատոնց մէջ թղթադրամ ու մետաղադրամ չկային. միայն կը պարունակէր Օսմ. Պանքայի 136,000 ոսկի պանքնոտներ. ուրիշ երկու պայուսակներու մէջ ալ զանազան տեսակ գոհարեղէններ: Կահագործութեան սենեակին մէջ երկու արկղներու մէջ դրուած 300,000 ոսկիի չափ պանքնոտներ: Թագ Օտայի մէջ՝ մաս մը ոսկի ու արծաթ դրամ, մէկ քանի գոհարեղէններ ու երեք դրամարկղ: Առաջուան դրամարկղին պարունակած թուղթերը ու հաշուետետրերը իրենց տեղը դրուեցան: Գոհարեղէններն ալ նոյն դրամարկղը դրուելով, գոցուեցան ու կընքուեցան: Դրամները ու թղթադրամներն ալ անտուկներու մէջ դրուելով յանձնուեցան պատերազմական պաշտօնարանին արկղին: Օրը իրիկուն եղած էր և Թագ Օտայի երեք դրամարկղները չկրնալով բացուիլ, սենեակին դուռը գոցուեցաւ և դրամարկղներուն բացուիլը վաղուան յետաձգուեցաւ:»

Ֆոյտիաի էֆ. առաջարկեց որ Ժողովը այդ գրաւումներու մասին որոշում մը պէտք չէ տայ, քանի որ ազգին պատիւը ու քաղաքական կեանքը ազատութեան բանակին պաշտպանութեանը տակ կը գտնուին և թէ այդ բանակը յարգանքի ու վստահութեան արժանի է: Ժողովը ընդունեց այդ առաջարկութիւնը և օրակարգին անցաւ: Ցետոյ կարդացուեցաւ զինուորական ատեանին նախագահ Մուբլիտ փաշայի հետեւեալ պաշտօնագիրը.

«Իմացուեցաւ որ երեսփոխաններէն Իսմայիլ Ռէմալ պէյի պէս ոմանք անցեալ յեղափոխական չարժումը ծափահարած և քաջալերիչ յայտարարութիւններ ըրած են Երեսփ. Ժողովին մէջ և թէ երեսփոխաններէն չատերը ականատես եղած են այդ իրողութեանց: կը խնդրուի որ Երեսփ. բարձր Ժողովը հաճի այդ մասին եղած տեղեկութիւնները հաղորդել զինուորական ատեանին.»

Ատենապետը առաջարկեց որ ղէպքը տեսնողները, զինուորական ատեանին գործը դիւրացնելու համար, նոյն ատեանին ներկայանալով իրենց տեսածները յայտնեն: Երեսփոխան Սայիտ էֆ. յայտարարեց թէ նոյն օրերը Ժողովին մէջ պատահածներուն տեղեակ էին, սակայն դուրսը եղածներէն տեղեկութիւն չունէին: Ապա պէյ ըսաւ որ Իսմայիլ Ռէմալ պէյ օրինաւոր դատած էր ապըստամբներուն պահանջումները և թէ Արիֆ Իսմէդ պէյ ալ «վհնապետները ներշնչուած են» ըսած էր: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ դանազան յայտնութիւններ ընելէ ետքը, Ժողովը որոշեց որ անցեալ դէպքին նկատմամբ տեղեկութիւն ունեցողները զինուորական ատեանին ներկայանալով պէտք եղած բացատրութիւնները տան:

Ապա ձեռք բանուեցաւ Անատոլը ղրկուելիք քննիչ մարմնոյն նկատմամբ պատրաստուած կանոնագրին վիճաբանութիւնը: Ներքին գործոց յանձնաժողովին կողմէ Միւնիֆ պէյ հարկ եղած բացատրութիւնները տուաւ: Ըսաւ թէ այդ քննիչ մարմնոյն տրուած հրամանագները արդէն նախարարութեան ունեցած պարտականութեանց մէկ մասը կը կազմեն՝ նոյն մարմնոյն տրուած, որով կանոնագրին յօդուածները հարկ չկայ զատ զատ քննել, այլ միայն ելմտական նախարարութիւնը պատմելու է՝ անհրաժեշտ նկատուած 30,000 ոսկիի ծախքին համար: Նուրէտտին պէյ յայտարարեց թէ Պրուսայի, Իզմիրի, Գոնեայի, Էնկիւրիի, Փասթէմունիի և Սրվազի նման նահանգներէն զատ Անատոլուի միւս նահանգները բարենորոգման կարօտ են, որով քննիչ մարմինը պէտք է ղրկել: Լութֆի պէյ ըսաւ թէ Անատոլուի նահանգայ բարենորոգման կարօտ ըլլալը անուրանալի է, սակայն պատրաստուած հրահանգը կրկրին օրէնքներուն ընդհանուր տրամադրութեանց անհամապատասխան է. կուսակալները ներքին գործոց նախարարութեան ենթակայ են, մինչդեռ հրահանգը քննիչ մարմնոյ մը հրամանին ալ կ'ենթարկէ կուսակալները: Լութֆի պէյ ուրիշ պարագաներ ևս պարզելով, ըսաւ թէ փոխանակ քննիչ մարմին մը ղրկելու, աւելի լաւ է որ գործադիր իշխանութիւնը պատրաստէ նահանգներու կատարեալ կանոնագիր մը: Ցանձնաժողովին անունով Միւնիֆ պէյ պատասխանեց և ըսաւ թէ Լութֆի պէյ իր կանքը Եւրոպայի մէջ անցուցած ըլլալով, այսեղի ժողովրդեան հոգեկան վիճակին տեղեակ չէ: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ ըսին թէ քննիչ մարմին մը ղրկուիլը օգտակար պիտի չկրնայ ըլլալ: Աւեանը, պահ մը դադարէ ետքը, վերսին բացուեցաւ: Էօմէր Թէվֆիկ էֆ., Նաֆի փաշա ու Հաճի Էլիաս էֆ. յայտարարեցին թէ պէտք չկայ քննիչ մարմին մը ղրկելու: Զոհրապ էֆ. ըսաւ թէ քննիչ մարմին մը ղրկելու առաջարկութիւնը քանի որ գործադիր իշխանութեան կողմէ կ'ըլլայ, պէտք է որ վիճաբանութիւնները անոր ներկայութեանը կատարուին: Այս առաջարկութիւնը մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ: Ժողովը պիտի ձեռնարկէր երեքրուն պարաքիրու կանոնագրին վիճաբանութեան, սակայն ելմտայոյգի յանձնաժողովը զբաղած ըլլալով, յետաձգուեցաւ և Սահմանադրութեան վերաքննութեանը ձեռնարկուեցաւ: 30, 31 ու 32 յօդուածները ընդունուեցան: Նոյն միջոցին Ժողովին ներկայացուեցան ելմտայոյգի յանձնաժողովին սահպղական մէկ գրութիւնը, որով կ'առաջարկուի թէ գահընկէց վեհապետին ու տղուն անունով օսմ. երկիրներու և օտար երկիրներու պանքանոտրուն մէջ գտնուած դրամները ու արժէքները և ոչ մէկ անունով յանձնուին և Երեսփ. Ժողովի հրամանին գրաւի տակ առնուին: Միւնիֆ պէյ առաջարկեց խրնդիրը գրել բանակին, քանի որ այսօր գործադիր իշխանութիւնը բանակին ձեռքը կը գտնուի: Կիւմիւլճինէի երեսփոխան Իսմայիլ Հագը պէյ ըսաւ թէ Երեսփ. Ժողովը իրաւասութիւն չունի այդ տեսակ վկայ մը ընելու պանքաներուն, որով ըստ օրինի գործելու համար պէտք է գործադիր իշխանութեան յանձնել: Շէքիպ պէյ ըսաւ թէ Ապտ-իւլ-Համիտի դէմ դրամները անչուշտ այս հարստահարեալ ազգին կը վերաբերին և ամէնքս ալ կ'ուզեն որ վերադարձուին, բայց օրէնքով պէտք է գործել: Հալաճեան էֆ. յայտարարեց թէ այդ առթիւ միջազգային իրաւաբանութեան հմտաձայն պէտք է գործել: Այդ իրաւաբանութիւնը կը տրամադրէ թէ վեհապետի մը հարստութիւնը ամբողջ ազգին կը պատկանի: Ազգը ներկայացնող այս Ժողովը եթէ որոշէ նոյն դրամը պահպանել, անչուշտ նկատողութեան կ'առնուի: Ինչերոյն օրինաւոր հանգամանք տալու համար, պէտք է գործադիր իշխանութեան յանձնել: Ժողովը մեծամասնութեամբ ընդունեց այդ առաջարկութիւնը: Ժողովը 138ի դէմ 5 ձայնով ընդունեց ելմտայոյգի յանձնաժողովին տեղեկագիրը՝ մարտի ամսաթոշակները վճարման համար Օսմ. Պանքայէն 500,000 ոսկի առնելու. Աւստրիոյ կողմէ վճարուելիք երկուքուկէս միլիոն ոսկիէն՝ յետոյ հատուցնելու պայմանով: Պահ մը դադարէ ետքը, առեանը վերսին բացուեցաւ, բայց մեծամասնութիւն գոյութիւն չունենալով, փակուեցաւ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՁՈՒԱԾ ԻՆՁՐԵՐԸ.—Նոր Սուլթանը հետեւեալ կալուածները Պետութեան դարձուցած է, որոնք նիւթական մեծ արժէք մը կը ներկայացնեն. — Թասոսի բոլոր հանքերը, Միջագետքի քարիւղի հանքերը, որոնք աչխարհիս ամէնէն ճոխ հանքերը կը համարուին, Տիգրիսի ու Եփրատի ափերուն վրայ նաւարկութեան, մթերանոցներ և նաւահանգիստներ չինելու իրաւունքը, Հէրթէքի ու կ. Պոլսոյ գործի գործարանները, Ելլտզի յախճապակիի գործարանը, Պալմօմբէը Զիֆթլիքի չէնքը, և այն ընդարձակ գետինը, որ Շիշլիէն մինչեւ Մասլաք կը տարածուի և մեծ արժէք ունի: Նաեւ Ապտիւլ-Համիտի վերաբերող ուրիշ չէնքեր թէ՛ քաղաքին մէջ և թէ չրջակաները, Գաալգիւղի քարափը, Սեւլիկիի քարափը և չրջակայ գետինները, Եալովայի ջերմուկը, երկրին ու թէսալիոյ մէջ գտնուող բոլոր ագարակները, որոնք անձնական գանձուն կը վերաբերէին: կը կարծուի թէ Պրուսայի նահանգին մէջ գտնուող հին սեփականութիւնները, որոնք օսմ. առաջին Սուլթաններուն կը վերաբերէին, ինչպէս Միխալըճի ագարակը և ուրիշներ ևս չպիտի դարձուին: Թօփգաբու գանձարանը Թերևս կրթական նախարարութեան պիտի. Թողուի, իբր Հնութեանց թանգարան: Մարգարէին նշխարները Եվգաֆի կողմէ պիտի պահուին:

ՄՈՒՐԱՏ ՊԱՇԱ, խմբագրապետ Միւանի, ծանրակշիռ խոստովանութիւններ ըրեր է, կ'ըսէ Օսմանիեան Լոյս: Այդ ախտահոգի էֆէնտիները երեք օր զինուորներուն մէջ մնացեր է հօճայի տարազով: Ապահովապէս պիտի դատապարտուի:

ՇԷՑԼԸ-ԻԼԼ-ԻՍԼԱՄԸ հրաւէր ուղղած է կրօնական անկախ ուսանողներու՝ կանոնաւոր քննութեան ենթարկուելու այսօրուընէ սկսեալ: Այդ իմաստուն անօրինութեամբ պիտի անհետանայ դասակարգ մը, որուն վերաբերողները կրօնական դպրեանները կը հագնին աչխարհիկ նպատակներու համար:

ՍԵԼԱՆԻՔԸ կը հեռագրէ Տէյլի Մէյլի թղթակիցը. — Ալպանիոյ ապստամբական չուրջը հսկողութիւնը այնքան խիստ է, որ ոչ ոք կրնայ մտնել առանց որոշուած կարգադասութեան: Հաբէմի կիներէն մէկը ուզեց լոգանալ, սակայն հարէմին հետ կ. Պոլսէն եկած ապաստաններէն և ոչ մէկը կրցաւ լոգարանը տաքցնել: Ատոր վրայ հրաւիրուեցան նախապէս նոյն չէնքը բնակող Ռոսիական փաշայի ապաստանները, բայց այս վերջիններս կարգադասը չգիտնալով չկրցան ներս մտնել:

ՄԻՀԱՒԷՏ Ե.Ի ՀԱՄԱՐՕՏՈՒԹԻՒՆԸ.—Թուրք թերթ մը առնելով առջի օրը ծանուցինք թէ Սուլթանը Պրուսա պիտի երթար և յետոյ պիտի այցելէր օսմ. ծովեզերեայ քաղաքները: Արդ, կը ծանուցուի թէ Սուլթանին առաջին ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենայ սեպտեմբերի առաջին կիսուն: Ն. Վեհափառութիւնը Լիտրէնէ և անկէց Սելանիկ պիտի երթայ, շնորհակալութիւն յայտնելու Բ. և Գ. զօրաբանակներուն որոնք Սահմանադրութիւնը փրկեցին:

ՄԱՀՈՒ ՊԱՏՃԱ.— Ծովային այն վիճուորները որոնք վատաբար սպաննեցին Ասաբը—Թևֆիֆիէի հրամանատար Այի Քապուլի պէյը, երէկ զինուորական ատեանին առջեւ հանուեցան: Ընդամէնը ութը զինուոր էին: Ծանր չղթաներու կարնուած ներկայացան դատարան: Անոնց ամբաստանագրին ընթերցումէն յետոյ, զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց զանոնք:

ԼՈՒՅՍՈՒԹԻՒՆ.— Բերայի ոստիկանութիւնը, հրամանատար Հայտար պէյի առաջնորդութեամբ, անցեալ օր խուզարկութիւններ կատարեց Բերայի և Թաքսիմի զանազան խաներուն մէջ՝ տեսնելու համար թէ Քիւրտերը և օտարազգիներ պայթուցիկ նիւթեր կամ զէնքեր պահած ունէին: Թէեւ բան չէ գտնուած, սակայն խիստ հսկողութեան տակ առնուած են այդ մարդերը:

ՀՕՃԱՆՆԵՐԸ.— Ցայտնի է թէ բազմաթիւ հօճաներ մարտ 31ի դէպքերուն թէ լաղրիչները եղան: Սոֆիայի օսմ. քոմիտէրը լուր տուած է արտաքին գործոց նախարարութեան թէ այդ հօճաներէն երկու հարիւրը վառնայի ճամբով Պուլկարիա հասած են:

ՍԱԳԱԼԼԸ ՄԻՀԱՒԷՏ ՓԱՇԱ.—Ապտիւլ-Համիտի գլխաւոր դահճապետը Սագալլը Մէհմէտ փաշա երէկ Մուտանեայ չոգենաւով մայրաքաղաքս բերուեցաւ: Սահմանադրութեան հռչակումէն ետքը Պրուսայի նահանգին մէկ գիւղը ապաստանած էր: Զինուոր. առեանը անոր Պոլիս փոխադրութիւնը հրամայեց: Նոյն չոգենաւով 30 փախստական զինուորներ և երկու հօճաներ բերուեցան: Սագալլը Մէհմէտ կառքով պատերազ. պաշտօնատունը տարուեցաւ, ժողովուրդին թուքերուն և հայհոյչներուն մէջէն:

ԹԱԳԹԱԿՐԱՆ ԳԻՐ. — Տպագրական Տեսչութեան մէկ պաշտօնագիրը կ'ըսէ.— «Օսմանլը լրագիրը, եղած պաշտօնական գեկոյցներուն հակառակ, միտքերը գրգռելիք հրատարակութիւններ ըրած ըլլալով, նախարարութեան հրամանով այս օրուընէ սկսեալ անպայման կերպով դադարման դատապարտած է:» 21 ապրիլ 1325:

ԺՈՒՐՆԱԼ ՄԸ.— Երլտզի թուղթակրէն ժուռնալ մը գտնուեցաւ՝ գրուած Մանիսայի երեսփոխան Խալիլ պէյի և Կիւմիւլճինէի երեսփոխան Իսմայիլ պէյի դէմ: Այդ երկու երեսփոխանները կը մասնակցէին խուզարկութիւն կատարող յանձնաժողովին: Ժուռնալին մէջ ըսուած էր որ իրօք թէ Խալիլ ու Իսմայիլ պէյերը Հավիա Բ.ը գտնկէց ընելու ձեռնարկած են: Այդ ժուռնալին տակ «Թայեար» տտորագրութիւն կայ: «Նատիրի Թէվֆիկ» տտորագրութեամբ ուրիշ ժուռնալ մըն ալ գտնուած է: Այդ երկու տտորագրութեան տէրերը բանտարկուած են պատերազմական պաշտօնարանին մէջ:

ՍԻԼԱՄՐԻԸՐԸ ուրբաթ օրը պիտի կատարուի Տոյմա Պաղչէի մզկիթին մէջ:

Ա.ՋԱՏՈՒԹԻՒՆ բանակը կ. Պոլիս պիտի մնայ մինչեւ որ առկախ մնացած գործերը կատարելապէս կարգադրուին:

ՆԱԻԱՐԻՆ արձակուէն զինուորութեան վայրը լուծուեցաւ, քանի որ պէտք մը չկայ:

ՍՂՂԵՐԻՒ թաղապետութեան նախա-

ՈՒՐԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ՂՈՒԿԱՂՅՈՒՑԻ
Լրագրոյ արօրեայ հայերէն-ռուսերէն

Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՑ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՑ

Դիմելիս հասցնել նշել թերթում հրատարակված համարը և տողը, որտեղ տպագրված է նյութը, որի մասին ցանկանում եք տեղեկանալ։

*** Ներկայացուցիչների ընտրությունները կանցկացվեն ընդհանուր ընտրական կարգով։

*** Ընտրությունների ամսաթիվը դեռևս հայտնի չէ։

*** Ի. Վոլսկու ելույթը ընդհատվել է ընդդիմադիր պատգամավորների բուռն ծափահարություններով։ Ելույթի ընթացքում նա հայտարարել է, որ կառավարությունը պատրաստ է ընդունել ընդդիմության պահանջները, եթե վերջինս հրաժարվի իր նախապայմաններից։

*** Ի. Վոլսկու ելույթից հետո դահլիճում տիրել է լիակատար լռություն։ Ոչ ոք չի համարձակվել ծափահարել նրան։

*** Ի. Վոլսկին ելույթ ունեցավ ընդդիմադիր պատգամավորների ծափահարությունների ներքո

Ատուփ մը Գղեստքար

ԲԱՄԲԻՏԱԼ ՎԱԼԱՏԱ

Լաւ և յարմար Տամբակահիւր Գործածութեամբ
Կը Համոզուիք.
Ձեր Կօշտերը, Ծոխերը, և Գիշատիչները Ա-
Կը Խուժէ Ձեր
Քիմի, Կոհոլային Հարբուխներէ, Էֆլուէնզայեան,
Գիշախտի Բորբոքոտ, Գիշատչական
(Ծը Գ. Գիլէս) Ծախտերուց Հարց
Պրոպր Մէ Տէ. Տուռհամ Հարցնել, կամ Ուղղել
Բոլոր Պետրոնուց Տեղ
"Իսկական Բամբիկ Վալլատա Ատուփ Մը"
Գիրկը Ց պատուհան է և Գրած Կը Իրէ
"Վալլատա" անունը և Տրամ Գծերուց
Հարցէք
Տ. Գառեթ. Պ Եղեմոյն. Քարիզ Լեւոտր Փողոց Թիւ 49
Կը Ձգուռա
Բոլոր Պետրոնները և Պետրոնուհիները Ձեր Մօ
Ընդհանուր Մթերք Ա. և Ա. Միլվէ-մեր
Կ. Ցղեբս. Սթրատֆորդ
Վեհանոյ խառն 12

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սեֆեր 20 թուակիր Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նալը խան, Հէզարբէն փողոց, թիւ 14, Փօօքէրթաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.

Գալիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի ԵՒՆի Ճամիի հրապարակ.
Գալիս, Մ. Ի. Սաոօք, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Գահէջ Գարու թիւ 10.
Գալիս, Ապոի պէյ և Ընկ. Վէզնէճիլէր փողոց.
Գալիս, Գ. Ս. Այմէլօղլու, Էմին-Էօնիւ, Գահէջ Գարու Իզմիր փողոց.
Գաղըգիւղ, Ալէքսանդր Անաթասիաթիս չուկայի հրապարակ.
Գաղըգիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա ճաապէսի.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէօյիւքտէրէ ճաապէսի, թիւ 137.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրեանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Բէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկելիուն, Գրասրանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Քէչէճեան էֆ.:

17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳ. ԸՆԿ.

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՍԵՐ 1881Ի ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ԱՐՏՍՆՈՒԱԾ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին, Բեդերսպուրկ

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կը կատարէ ընդդէմ հրդեհի, ամէն տեսակ արկածներու, ճամբորդութեան պատահարներու, երկաթուղիի ու չոգենաւի մէջ, ապրանքներու փոխադրութեան ու ցուցափեղկի ապակիներու խորտակուելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխ, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666 Ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար	162,600,000 »
Ապահովագրեալներուն վճարուած գումար	460,949,000 »
1906 տարուան մէջ մէջ գանձուած Ապահովագրի ու տոկոս	75,130,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել

Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Աղաբեան Խան Վօյվոտա Ղալաթիա։

Պոլսոյ գործակալութեան, Տիլիզղատէ խան, Աչըր Էֆէնտի ճատտէսի, թիւ 26

Տնօրէն, Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին՝ Ա. ՀԻՒՐՄԻՒԶ 11

HAMMOND ՀԱՄՄՈՆԴ

ԳՐԵՐԸ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՏԵՍԱՆԵԼԻ

2 ԳՈՅՆ ԳՐՈՂ

ԵՒ

ՎԱՃԱՌԿԵՆԱՊԷՍ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ ԳՐԵՐ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Կ. Ա. Լ. Ա. Թ. Ա.

Քիւչիւք Թիւնէլ խան

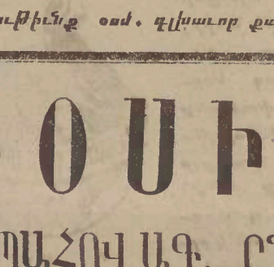

130 ՁԱՆԱԶԱՆ ՁԵՒ ԳՐԵՐ

30

ՏԱՐԲԵՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

ՎԱՃԱՌՄԱՆ ՄԻԱԿ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՌԻՉԱՐԴ Մ. ՊՕՆՏ

ԵՒ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱ. ԱՍ. ՕՎ. ՁՐԻ

Համբուճ է որ կը գրէ Ֆրանսերէն, անգլիերէն, հայերէն եւ յունարէն վերջապէս 30 լեզու մէկ մեքենայի վրայ 20—14

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆԵՐԷ Ի ՎԵՐ ՁԱՆԶՑՈՒԱԾ Է

Միլքմէյտ Պրէնտ

Սուիս Միլք

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՍՆՈՒՆԴՆ Է

Ամէն ապրանք որ գործածած ես այս կարգ՝ կ'ըսդունիս որ

ՄԻԼՔՄԷՅՏ ՊՐԷՆԴ ՍՈՒԻՍ ՄԻԼՔԸ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ Է ՏՂՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՆՏԱԿՏԱՆ՝ ԿԸՐԱԿՈՒՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՒ ՁԱՄԲՈՒՆ Ց. Լ. ՕԳՏԱԿԱՐ

50—39

ԱՆԱՐԻՒՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՒՅԵՐԸ

Աներբուն, տկար, վատոյժ մարդոց պիտի չմանդիլիք ալ եւս երբէք այս կարգէն ան անձը փրծին ամէնապատճառ քանի ԲԻՐԹՕՆԱՔ ՏԸ ՁԵՐ ՌՕՊԻՆԸ որ ամբողջութեամբը մնասունք և ոչ է. ան ազդուրդ պէնդրը ու դողդոջ ձեռնիկը, ամէս որ միայն գործածեցէք ԲԻՐԹՕՆԱՔ ՏԸ ՁԵՐ ՌՕՊԻՆՆ և դուք իսկ պիտի չկարենաք ձեր գիմքին կայտառութիւնը մարմնոյն կազդուրութիւնը ու ձայնին երգեցողական ներդաշնակութիւնը վերստին ձեռք ձգելու։ Բարիզի Բնչկական Ակադեմին որ իրեն ներկայացուած հազարաւոր դեղերէն մէկեն քանի հատանութիւնն չի տար, դրաստատական Ներտրանականքով յանձնարարած է ԲԻՐԹՕՆԱՔ ՏԸ ՌՕՊԻՆԸ ամէն անձնց որուն ան ընդունիլ կը տատապին, ուշաբ, վատոյժ են և ախտը կանգ մը կ'գադրեցնեն. հիներու ազդանդի հիւանդութեանց համար մանաւանդ միակ դեղն է, որ իսկոյն ի գործ աշխատ և չատ մը անպատեհ հետեւութիւններուն առաջքը կ'առնէ։ Փոքրիկ տղոց ալ կըրնայ տրուիլ կատարեալ ապահովութեամբ։ Կ'ծախուի մեծ դեղագործներու և մինչեւ նոցիներու մէջ։ ՌՕՊԻՆ (Robin) անունէն մի՛ մոռնաք պահանջել։

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՂԴ. — 1881 դեկտ. 8/20 թուակիր Կայս. հրամանագրին է. և Ը. յօդուածներուն և 1903 սեպտ. 1/14 թուակիր յարակից հրամանագրին ԺԲ. յօդուածին համաձայն, Բումելի երկաթուղիի հետեւեալ պարտաթուղթերը. — 332,433, 406,593, 406,594, 474,685, 548,171, 581,291, 592,619, 753,211, 753,212, 753,215, 1,255,599, 1,896,984 որոնք 1879 ապրիլ 1ի վիճակահանութեան մէջ պարգեւ չահած և տակաւին չեն ներկայացուած, 1909 ապրիլ 1ին ջնջուած պիտի համարուին։

Կ. Պոլիս 1 փետր.

Արտճառ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՑԱՃԵԱՆ

ԱՆԱՏՈԼԻԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութիւն կառախումբերու 1909 մայիս 1 (Ն. Տ.) շաբաթ օրեն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԻՀԻՐ-ԳՕՆԵԱ.

ԵՐԹ. Կոխ. 222 խառն առ. Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	ԴԱՐՁ Կոխ. 221 խառն իրկ. Ժ. Վ.
10 20	մկն. Էսկի-Շէհիր	ժմն. 1 32
11 02	» Կէօքճէկ Քրպրք	մկն. 12 52
12 —	» Սապօնճը Բունար	» 12 10
12 59	» Ալաեունա	» 11 12
1 41	» Չէքիրլէր	» 10 23
2 40	» Տէօյէր	» 9 35
3 09	» Իհսանիկէ	» 8 50
3 34	» Համամ	» 8 24
3 44	» Կաղլիկէօլ Համամ	» 8 14
4 11	ժմն. Ա.Ֆ. Գարա Հիսար	մկն. 7 43
4 31	մկն. Ա.Ֆ. Գարա Հիսար	ժմն. 7 23
5 11	» Պէօյիւք Զօպանլար	» 6 50
6 06	» Զայ	» 6 03
6 51	» Իսհաղլու	» 5 10
7 15	» Եասսիան	» 4 45
7 46	» Ագ Չէհիր	» 4 23
8 18	» Ազարի քէօյ	» 3 43
9 —	» Զավուշճը քէօյ	» 3 05
9 38	» Իլկին	» 2 33
10 25	» Գաարըն-Խանը	» 1 39
11 20	» Սէրայ-Ինի	» 12 57
11 52	» Մէյտան	» 12 17
12 52	» Բունար-Պաշը	» 11 12
1 30	ժմն. Գօնեա	մկն. 10 30
Իրիկ.		Առտ.

ԷՍԿԻ ՇԻՀԻՐ-ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ. Կոխ. 122 խառն առ. Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	ԴԱՐՁ Կոխ. 131 խառն իրկ. Ժ. Վ.
12 —	մկն. Էսկի Շէհիր	ժմն. 10 —
1 44	» Ագ Բունար	մկն. 9 18
1 24	» Ալբիւ Քէօյ	» 8 46
2 4	» Պէյիւք Ախուր	» 7 58
3 9	» Սարիքէօյ	» 7 1
4 58	» Պիչէր	» 6 4
4 35	» Սաբիլէր	» 5 27
5 9	» Պէյիւք Քէօփրիւ	5 —
6 3	» Բօլաթլի	4 16
7 21	» Մալի Քէօյ	2 47
8 15	» Մէնճան Քէօյ	1 49
9 —	» Էնկիւրիւ	1 —
Իրիկ.		Առտ.

ՀԱՄԻՏԻԼ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Կոխ. 424 խառն իրկ. Ժ. Վ.	ԿԱՑԱՐԱՆ	ԴԱՐՁ Կոխ. 421 խառն առ. Ժ. Վ.
6 13	մկն. Համիտիէ	ժմն. 10 18
6 31	ժմն. Ատաբազար	մկն. 10 —

ԱԼԱԵՈՒՆԱ - ՔԷՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ	Կոխ. 322	խառն. առ.	324 խառն. իր.
Կայարան		Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Ալաեունա	մկն.	1 05	11 15
Քէօթահիա	ժմն.	1 25	11 35
ԴԱՐՁ	Կոխ. 321	խառն. առ.	323 խառն. իր.
Կայարան		Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
Քէօթահիա	մկն.	12 10	10 55
Ալաեունա	ժմն.	12 30	10 35

ԵՐԹ Կառ. Թ. 44 խառն. Ժ. Վ.	ՀԱՑՔԱՐ ՓԱՇԱ — ԷՍԿԻ ՇԻՀԻՐ ԿԱՑԱՐԱՆ		Կառ. Թ. 41 խառն. Ժ. Վ.	ԴԱՐՁ Թ. 43 խառն. Ժ. Վ
Առ. 11 —	իր.	մկն. Գարաքէօյ Կամուրլ	ժմն. 4 42	առ. 11 22 իր.
11 20	7 13	ժմն. Հայտար Փաշա	մկն. 4 20	11 02
11 50	7 25	մկն. » »	ժմն. 4 10	10 54
1 —	8 32	ժմն. Բէյօղլը	մկն. 2 58	9 46
1 16	8 45	մկն. »	ժմն. 2 48	9 34
1 38	9 11	» Թուզլա	մկն. 2 28	9 13
2 03	9 36	» Կէյվէճ	» 2 06	8 51
2 27	9 58	» Տիլ Իսքէլէսի	» 1 35	8 22
2 39	10 09	» Թավշանճիլ	» 1 21	8 11
3 —	10 30	» Հէրէքէ	» 1 11	8 —
3 21	10 50	» Եարըմճա	» 12 44	7 34
3 35	11 03	» Թիւթիւն Զիգըլըք	» 12 32	7 22
3 47	11 17	» Տէրինճէ	» 12 21	7 11
4 02	11 31	ժմն. Իզմիտ	մկն. 12 —	6 55
4 27	11 46	մկն. »	ժմն. 11 50	6 30
5 01	12 20	» Պէօյիւք Տէրպէնտ	մկն. 11 17	5 57
5 32	12 49	» Սապանճա	» 10 49	5 29
6 03	1 05	» Համիտիէ	» 10 31	5 08
6 52		» Կէյվէ	»	4 01
7 15		» Ագ Հիսար	»	3 32
7 47		» Մէքէճէ	»	3 03
8 13		» Լէզգէք	»	2 28
8 50		» Վէզիր Խան	»	1 48
9 30		ժմն. Պիլէճիկ	մկն.	1 11
9 50		մկն. »	ժմն.	12 51
11 —		» Գարաքէօյ	մկն.	12 01
11 42		» Պօղճիւք	»	11 24
12 30		» Իւն Էօնիւ	»	10 49
1 01		» Զուքուր Հիսար	»	10 14
իր. 1 41		ժմն. Էսկի Շէհիր	»	9 35 առ.

WILSON LINE

HULL-CONSPLE-NOVOROSSISK-ODESSA.

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍՕՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈՓԵՆԱՒՔ

Ընդմէջ Հալի, կ. Պոլսոյ եւ Օտեսայի

Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս	Անուանք	Թոնս
Ալպանս	1069	Տիտօ	4311	Հիտպլկօ	1531	Մարսէլլօ	3709	Սարֆօ	1119
Ալքէթ	3607	Տոմինօ	938	Հինտու	3720	Միքատօ	3557	Տրբիս	1735
Անճէլօ	1541	Տուրօ	2383	Հորաթիօ	1600	Մլւօ	1057	Սիլվիս	119
Ամֆիտաքօ	2277	Տրատքօ	1713	Հումպէրտ	595	Մոնդէպէլլօ		Սպէրս	1203
Պատանօ	1822	Տինամօ	504	Իակօ	2354	Մուրիլլօ	3419	Թասոս	1323
Պորտոինօ	1264	Կպքօ	3464	Իսահօ	5540	Նէքս	1933	Ր. Ուիլսըն	1546
Պրիֆալօ	4481	Կլասքատօ	1520	Ճիւնօ	1080	Օտիս	4100	Րոքիս	3327
Դէյրօ	1371	Կրատքօ	1841	Ֆլէսօ	1053	Ինթատիս	4036	Թոլէտօ	1470
Դալիքսօ	1837	Միտօ	954	Ֆոլքինօ	2307	Օրլանտօ	1535	Ուրպինօ	242
Գարէօ	1244	Միննեսնտա	1828	Ֆուլտօ	1700	Բալէրմօ	1637	Վասքօ	1914
Գաղօ	1094	Միսսիսիպի	349	Լէօ	1053	Բոլօ	510	Վոլտ	1289
Զիքակօ	2729	Միրանչիսքօ	4582	Լէբանթօ	2272	Րիալճօ	3329	Վքլթուրն	2391
Սօսէթօ	1831	Կալիէօ	3060	Լիվորնօ	1643	Րինալտօ	1553	Եէտս	1350
Դոլորատօ	4235	Կիկանօ	1143	Լորէնցօ	3191	Րոլլօ	1613	Զէցս	1200
Գանկօ	2905	Կօպօ.	1011	Մալմօ	724	Րօճէս	1789	Թորօ	
Գորսօ	895	Կրսանօ	1695	Մարէնկօ	1273	Րոզարիս	136	Մայօն	

Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս հասած են.

«Մօրօքքօ» չոգենաւը, նաւապետ Մաք Լօուէն։

«Ալէքրօ» չոգենաւը, նաւապետ Պրանտլէյ, ապրիլ 17ին։

Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս կը սպասուին.

«Ալէքթօ» չոգենաւը, նաւապետ Հիք, մայիս 3ին։

Դիմել Գործակալներուն՝ Ց. ՀԻԼՏ ԷՆԸՐԻԶՕՏ

Թիւ 22—24, Քիւչիւք Միլլէթ խան, Ղալաթիա։ 10